INGLIZ VA O‘ZBEK BLOGOSFERASIDA INTERNET DISKURSINING QIYOSIY TAHLILI

Tursunova Gulshan
Surxandaryo viloyati Termiz shahar maktab ingliz tili o‘qituvchisi
hamzayevasamina@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek blogosferasida internet diskursining lingvistik, pragmatik va sotsiokultural xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Blogosferaning interaktiv, polifonik va multimodal tabiati an’anaviy diskursdan farqli jihatlari bilan ochib beriladi. Ingliz tilidagi shaxsiy bloglar va o‘zbek tilidagi shaxsiy bloglar janrlari misolida muloqot strategiyalari, identifikatsiya ifodasi, argumentativ uslublar va izohlar bilan o‘zaro ta’sir shakllari o‘rganilgan. Madaniy omillarning diskursga ta’siri Xofstede modeli asosida izohlanadi.

Kalit so‘zlar: *blogosfera, internet diskursi, qiyosiy tahlil, pragmalingvistika, o‘zbek tili, ingliz tili, madaniyatlararo muloqot, shaxsiy blog, diskursiv strategiya*

Annotation

This article presents a comparative analysis of the linguistic, pragmatic, and sociocultural features of internet discourse in the English and Uzbek blogospheres. The interactive, polyphonic, and multimodal nature of the blogosphere is revealed in contrast to traditional discourse. Communication strategies, identity expression, argumentative styles, and interaction patterns through comments are examined on the basis of personal blogs in English and Uzbek. The influence of cultural factors on discourse is interpreted using Hofstede’s model.

Keywords: *blogosphere, internet discourse, comparative analysis, pragmalinguistics, Uzbek language, English language, intercultural communication, personal blog, discursive strategy*

Internet aloqa vositalarining jadal rivojlanishi natijasida blogosfera jamoatchilik fikrini shakllantiruvchi muhim kommunikativ platformaga aylandi. Zamonaviy tilshunoslikda blogosfera nafaqat axborot almashish vositasi, balki ijtimoiy, madaniy va lingvistik jarayonlarning o‘zaro ta’sirini aks ettiruvchi diskursiv makon sifatida talqin etiladi. Xususan, blog diskursi avtobiografik xarakterga ega bo‘lib, muallifning shaxsiy tajribasi, qarashlari va voqea-hodisalarni subyektiv talqin etishi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, u interaktiv muloqot birligi sifatida foydalanuvchilar o‘rtasidagi fikr almashinuvi va bahs-munozaralarni ham o‘z ichiga oladi [1].

Mashhur tilshunos David Crystal internet muhitida yuzaga kelayotgan kommunikatsiya shakllarini yangi diskursiv model sifatida baholab, ularning til tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [2]. Shu nuqtai nazardan, blog diskursi an'anaviy yozma nutqdan farqli ravishda dinamik, multimodal va ijtimoiy jihatdan yo'naltirilgan kommunikativ birlik sifatida namoyon bo'ladi.

Ingliz blogosferasi uzoq tarixiy rivojlanish jarayoniga ega bo'lib, global kommunikativ maydonda yetakchi o'rinni egallaydi hamda transmilliy auditoriyaga yo'naltirilgan diskursiv strategiyalarni shakllantiradi. Aksincha, o'zbek blogosferasi nisbatan yangi shakllanayotgan fenomen bo'lib, so'nggi o'n yillikda faol rivojlanib, milliy-madaniy qadriyatlar, til me'yorlari va ijtimoiy identifikatsiya jarayonlarini aks ettiradi. Shu sababli, ingliz va o'zbek blogosferalaridagi diskursiv xususiyatlarni qiyosiy o'rganish nafaqat lingvistik, balki sotsiomadaniy jihatdan ham dolzarb bo'lib, globalizatsiya va lokalizatsiya jarayonlarining internet kommunikatsiyasiga ta'sirini aniqlash imkonini beradi.

Blog diskursi ikki asosiy xususiyat bilan ajralib turadi: shaxsiy hikoyalilik (avtobiografiklik) va izohlar orqali yuzaga keladigan interaktivlik. Birinchisi muallifning individual tajribasi va subyektiv pozitsiyasini aks ettirsa, ikkinchisi auditoriya bilan bevosita kommunikativ aloqani ta'minlaydi. Shu jihatdan blog diskursi monologik va dialogik nutq shakllarining sintezi sifatida namoyon bo'ladi.

Diskurs tushunchasining ilmiy talqiniga ko'ra, Michael Stubbs diskursni "tildan foydalanishning sotsial va kommunikativ qoidalari bilan boshqariladigan jarayon" sifatida izohlaydi [3, p. 15]. Internet muhitida ushbu qoidalar sezilarli darajada transformatsiyaga uchraydi va yangi kommunikativ parametrlar – anonimlik, ochiqlik va tezkor javob berish imkoniyati bilan boyiydi. Natijada, blog diskursi an'anaviy diskurs shakllariga nisbatan erkinroq, moslashuvchan va tez o'zgaruvchan tizimga aylanadi. Ingliz blogosferasida shaxsni ifodalashning bevosita va ochiq usuli keng tarqalgan.

Xususan, "I think", "in my experience", "personally" kabi modallik vositalarining yuqori chastotada qo'llanishi muallifning individual pozitsiyasini aniq va ravshan ifodalashga xizmat qiladi. Bu holat ingliz tilidagi kommunikativ madaniyatda individuallik va subyektiv fikrning qadrlanishi bilan izohlanadi.

Argumentatsiya strukturasi ko'pincha deduktiv xarakterga ega bo'lib, unda avval umumiy tezis ilgari suriladi, so'ngra uni asoslovchi dalillar keltiriladi. Bunday tuzilma matnning mantiqiy izchilligini ta'minlab, o'quvchiga aniq va tizimli axborot yetkazishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, ingliz bloglarida interaktivlikni kuchaytiruvchi strategiyalar - savol-javob shakllari, o'quvchini fikr bildirishga

undovchi iboralar ("What's your take on this?", "Agree or disagree?") faol qo'llaniladi [1].

Tadqiqotchi Susan Herring ta'kidlashicha, ingliz tilidagi bloglar odatda retorik maqsadni oldindan aniq belgilaydi, ya'ni ular axborot berish, ishontirish yoki ko'ngil ochish kabi kommunikativ vazifalardan biriga yo'naltiriladi [1, p. 112]. Bu esa diskursning funksional aniqligini ta'minlaydi.

O'zbek blogosferasida diskurs shakllanishiga sotsiomadaniy omillar sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xususan, nutqda hurmat va murojaat shakllarining keng qo'llanilishi ("hurmatli o'quvchi", "azizlarim") milliy kommunikativ etikani aks ettiradi. Shuningdek, og'zaki nutqqa xos birliklar ("endigi gap", "to'g'risi aytsam") blog diskursining norasmiy va yaqin kommunikativ uslubini kuchaytiradi.

Argumentatsiya modeli ko'pincha induktiv xarakterga ega bo'lib, unda voqea yoki misol keltirish orqali umumiy xulosaga kelinadi. Bu usul o'quvchiga bosqichma-bosqich ta'sir qilish va uni mantiqiy yakuniy fikrga olib kelish strategiyasiga asoslanadi. Bunday yondashuv o'zbek kommunikativ madaniyatida hikoyalilik va tajribaga asoslangan fikrlashning ustuvorligi bilan bog'liq.

O'zbek blogosferasida jamoatchilik fikriga murojaat qilish keng tarqalgan diskursiv strategiyalardan biridir. Mualliflar o'z fikrlarini ijtimoiy kontekst bilan bog'lash uchun "Odamlar nima deydi?", "Xalq qanday qaraydi?" kabi iboralardan foydalanadilar. Shu bilan birga, nutqda pasaytirilgan baholash (hedging) vositalari nisbatan kam uchraydi; aksincha, kuchli modal fe'llar va tasdiq birikmalari ("shubhasiz", "mutlaqo aniq") keng qo'llaniladi, bu esa fikrning qat'iyligini va ishonchliligini oshiradi [4].

Filolog Shavkat Raxmatullayev ta'kidlaganidek, "o'zbek internet muloqotida nutqiy odob milliy mentalitetning muhim aksidir, bu ayniqsa bloglarda yaqqol ko'zga tashlanadi" [4, p. 47].

Qiyosiy tahlil natijalari

Mezon	Ingliz blogosferasi	O'zbek blogosferasi
Yetakchi strategiya	Shaxsiy fikr → umumiy xulosa	Umumiy qadriyat → shaxsiy misol
Murojaat usuli	Norasmiy (informal), "you" ko'p qo'llanadi	Formal/hurmatli, "siz" ustun
O'ziga ishonch ifodasi	Ochiq, birinchi shaxs ("I")	Ko'pincha jamoatchilik bilan asoslash

Mezon	Ingliz blogosferasi	O‘zbek blogosferasi
Izohlar bilan o‘zaro ta’sir	Bahs, tanqid, qo‘shimcha fikrlar	Ma’qullash, minnatdorchilik, kamdan-kam tanqid

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, ingliz blogosferasida individualistik diskurs modeli ustunlik qiladi. Aksincha, o‘zbek blogosferasida jamoaviylik va hurmat tamoyillariga asoslangan diskurs yetakchilik qiladi, fikrlar ko‘pincha ijtimoiy me’yorlar va umumiy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtiriladi.

Mazkur farqlarni Geert Hofstede tomonidan ishlab chiqilgan madaniy o‘lchovlar nazariyasidagi “individualizm – kollektivizm” qarama-qarshiligi orqali izohlash mumkin [5]. Ushbu modelga ko‘ra, individualistik jamiyatlarda shaxsiy mustaqillik va individuallik qadrlanadi, kollektivistik jamiyatlarda esa ijtimoiy uyg‘unlik, guruh manfaatlari va o‘zaro hurmat ustunlik qiladi.

Xulosa qilganda, ingliz va o‘zbek blogosferasidagi internet diskursi umumiy platforma va janr doirasida rivojlansa-da, lingvistik va pragmatik jihatdan sezilarli farqlarga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ingliz bloglari bevosita ifodalash, deduktiv argumentatsiya va individualistik diskurs modeliga tayanadi. Mualliflarning shaxsiy fikri, tajribasi va subyektiv bahosi markaziy ahamiyatga ega bo‘lib, o‘quvchini faol fikr bildirishga undovchi interaktiv strategiyalar keng qo‘llaniladi [1, 2]. Aksincha, o‘zbek bloglari induktiv argumentatsiya, hurmatga asoslangan murojaat shakllari va kollektiv fikrni aks ettirish xususiyatlariga ega. Bu bloglarda ijtimoiy kontekst, milliy qadriyatlar va nutqiy odob ustunlik qiladi, shaxsiy fikr ko‘pincha jamoatchilik bilan uyg‘unlashtiriladi [4]. Kelgusidagi tadqiqotlarda blog janrlarining evolyutsiyasi, multimodal elementlar (memlar, emojilar, videolar)ning diskursga ta’siri va globallashuv jarayonlarining lingvistik hamda pragmatik xususiyatlarga ta’siri chuqurroq o‘rganilishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Herring S. C., Scheidt L. A., Bonus S., Wright E. Bridging the gap: A genre analysis of weblogs. Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences. IEEE, 2004. P. 1–11.
2. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 212 p.
3. Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 272 p.

4. Raxmatullayev Sh. O'zbek internet muloqotining lingvopragmatik xususiyatlari. O'zbek tili va adabiyoti jurnali, 2021, №4, B. 44–51.
5. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. 2nd edition. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2010.
6. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. – 2nd ed. – Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2001. – 616 p.